

ולדברי רבי יוחנן משיצא הראש הריהו כילוד. וכבר נחלקו בדבר תנאים, חכמים ורבי יוסי. ונחלקו רב פפא ורב זביד האם לחכמים ראשו פוטר ולרבי יוסי רוב גופו, או להפך (כפרש"י). ותניא כוותיה דרב זביד שלחכמים הראש פוטר).

א. לפירוש התוס', לדברי רב זביד נחלקו חכמים ורבי יוסי האם במחותך הריהו כילוד משיצא ראשו או די ברוב ראשו.

ב. הלכה כרבי יוחנן שביציאת הראש הריהו כילוד. ואולם צריך שיצא כל הראש ואין די ברוב הראש אלא בשלם (עפ"י רמב"ם איס"ב י, ומקורו מהברייתא שאמרה 'רוב ראשו' ביצא כתיקנו דוקא (ל"ה). גם י"ל שפסק כתנא קמא דברייתא וכפירוש התוס'. וע"ע חזו"א קיז, א קת, א). ויש שפסקו שאין הראש מהווה לידה במחותך (ערש"י בכורות מו. וריט"א שם – שפסק כרבי יוסי כפי שיטתו כאן; ר"י קורקוס בכורים יא, טו).

יציאת הילוד לענין דיני נחלה, ושאר פרטים – ע' בבכורות מו.

ב. המפלת ולד ואין ידוע מהו, אם זכר אם נקבה – תשוב לזכר ולנקבה. אין ידוע אם ולד היה אם לאו – תשוב לזכר ולנקבה ולנדה, כלומר אין לה ימי טוהר כי שמא רוח הפילה, וכל דם שתראה נחוש לו משום נדה. ודוקא כשלא הוחזקה עוברת (= מעוברת), אבל הוחזקה עוברת – הלך אחר רוב נשים היולדות ולד, וכדברי רבי יהושע בן לוי: עברה נהר והפילה בו – מביאה קרבן ונאכל, הלכך יש לה ימי טוהר. יתכן שמדין תורה בכל אופן יש לילך אחר הרוב, ורק מדרבנן חששו בדלא הוכר עוברת (ע' חזו"א קיז, ד).

וכן הדין בבהמה, הלך אחר רוב בהמות שיוולדות ולד. אולם אם יצתה (לאפר) מלאה ובאה בו ביום ריקנית – הבא אחריו בכור מספק, שכיון שלא טינפה יום אחד קודם הלידה (וכגון שלא שהתה בחוץ, שידוע לנו שלא טינפה. תוס') כדרך הבהמות – הורע הרוב.

דפים כט – ל

נז. א. אשה הבאה לפנינו ואנו מצריכים אותה תשעים וחמש טבילות ויותר, במשך שמונים יום רצופים – כיצד?

ב. אלו כללים והלכות עולים מן הסוגיא בעניני טבילת יולדת וזבה וספירת נקיים?

א. אשה שיצאה מלאה ובאה לפנינו ריקנית ואין אנו יודעים מתי ילדה, וגם אין ידוע ימי נדתה וזיבתה; פעמים שאנו מצריכים אותה יותר מתשעים וחמש טבילות בשמונים יום הבאים – לדברי בית שמאי. כיצד?

בשמונים הלילות הראשונים שלאחר היום שבאה לפנינו, צריכה טבילה בכל לילה, שמא כלו ימי טוהר שלה היום וצריכה טבילה לערב (כדברי בית שמאי המצריכים טבילה ליולדת לאחר מלאת ימי טהרה), וטבילה בזמנה – מצוה (לב"ש ולב"ה). [בשבועים הראשונים יש טעם נוסף להצריך טבילה בכל לילה (אפילו לבית הלל) – שמא היום כלו ימי טומאת יולדת].

בשבוע השני והשלישי, אם לא ראתה בהם – צריכה טבילה נוספת בכל יום ויום; בשבוע השני – שמא ילדה זכר בתוך ימי זיבתה [ללא קושי], ובכל יום יש להסתפק שמא הוא היום השביעי לספירה (שהרי אין ידוע מתי ילדה ומתי מתחילים שבעה נקיים לזובה, וימי לידה שאינה רואה בהם אין עולים לה לספירת

זיבתה, לתנא דברייתא), והרי הזבה שנטהרה טובלת מן הדין ביום השביעי לספירתה. וכן בשבוע השלישי – שמא ילדה נקבה בזוב ועתה כלו שבעת נקיים. [אבל בשבוע הראשון אינה טובלת ביום – כיון שלא ספרה שבעה נקיים לפנינו, וכרבי עקיבא].
 ואם באה לפנינו בין השמשות (או בלילה), צריכה לטבול גם באותו לילה שבאה – שמא כלו היום ימי טומאת לידה. הרי סך הכל תשעים וחמש טבילות.
 [אבל לבית הלל שאינם מצריכים טבילה לאחר ימי טוהר, אינה טובלת אלא כ"ח טבילות בשלשת השבועות הראשונים; שבע בלילות השבוע הראשון, י"ד בשבוע השני, ושבע בימי השבוע השלישי].
 ואם באנו לחשב גם הטבילות שלזיבתה ולנדתה, יש להוסיף עוד שבע טבילות בכל יום של השבוע הראשון – שמא היום כלו לה שבעת ימי נדחה (עתוס'). וכן בסוף השבוע – שמא כלו עתה שבעה נקיים שלה. ואם ראתה דם בכל השבוע הרביעי והשישי והשמיני וכו' ובשבועות שבינתיים לא ראתה – צריכה לטבול בכל יום [מלבד הטבילות שבליילה הנ"ל] בשבועות הטהורים, שמא כלו עתה ימי נדחה, ובסוף השבוע – שמא כלו שבעה נקיים לזיבתה.

[באופן האמור אינה מותרת לשמש אלא בלילה שלאחר יום כ"א, שעדיין לא ראתה דם, אבל קודם לכן אסורה – שמא ילדה נקבה בזוב ביום שבאה לפנינו, ומתחילים למנות לה שבעה נקיים בתחילת השבוע השלישי כאמור. וכן מותרת לשמש אור ליום ל"ה – כעבור ששה ימים מהשבוע הרביעי, שאז כבר עברו ודאי שבעת ימי נדוטה, אבל קודם לכן לא – שמא היום האחרון לשבוע הרביעי שראתה בו הוא תחילת נדוטה והרי לא עברו עדיין שבעה. וכן מותרת לשמש בתחילת השבוע החמישי והשביעי והתשיעי עד שראתה].

ב. ההלכות הנלמדות מהברייתא המובאת;

(א) טבילה בזמנה – מצוה, לדברי בית הלל ובית שמאי (וכן סוברים רבי יוסי ורבי מאיר – שבת קכא יומא ה. וכן דעת ריו"ח לעיל טו.). ורבי יוסי ברבי יהודה חולק וסובר דיה בטבילה אחת באחרונה.

א. רבנו חננאל פסק טבילה בזמנה מצוה (וכ"ה בשאלות דרב אחאי שאילתא צו; רמב"ן בתורת האדם שער אבילות; רו"ח בהשגותיו לבעלי הנפש שער הטבילה. וע' גם אור זרוע נדה שלא שנו; מרדכי סוף הלכות נדה).

והתוס' תמהו על כך שהרי מעשים בכל יום שאין לך אשה הטובלת בזמן טבילת נדה ולא בזמן טבילת שומרת יום כנגד יום, כי כולן מונות שבעה נקיים ואח"כ טובלות. וגם אינן טובלות ביום אלא בלילה שלאחר מכן. וכן פסק רבנו תם (ספר הישר שצא, ובתוס' יומא ה.). [וודאי לרבי יוסי ברבי יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. תוס']. וכן דעת היראים (השלם תלט) ועוד. וכן יש אומרים בדעת הרמב"ם – ע' כסף משנה, לחם משנה ושער המלך הל' יסודי התורה ו,ו; בית יוסף או"ח תקנ"ד; קהלות יעקב יומא כא. וע"ע בראשונים יומא ח וביצה יח: שו"ת מהרי"ק לה.

ויש אומרים שאף אם להלכה אנו נוקטים טבילה בזמנה מצוה, נהגו הנשים שלא לטבול אלא בתום שבעה נקיים ולא בלילה שמיני לתחילת ראיית הדם שהוא זמן הטבילה לנדה מהתורה – מפני שחוששים למכשול שמא תשמש והרי היא אסורה לו מדרבנן עד שתספור שבעה נקיים (עפ"י מרדכי שבועות תשנ"ב; הל' נדה לאו"ז ט; שו"ת הריב"ש תכה בשם הרמב"ן. ע' רמב"ן שבת יג.)
 וכן נפסק להלכה (או"ח תקנ"ד, ח תרי"ג, יב) לענין טבילת נדות, שבזמן הזה שאין לנו טהרות ובין כך אסורה לבעלה באותו יום, וגם אין הטבילה בזמנה מפני שהנשים חוששות לספק זיבות –

אין טובלות ביום הכפורים ובתשעה באב (וע"ע שבת קכ-קכא ויומא ח פח). וכן המנהג שאשה שאין בעלה בבית אינה טובלת (עפ"י ב"י; וסדרי טהרה קפד סקט"ו ד"ה מיהו. ועש"ך קצו סק"ג שכן דעת כל הפוסקים למעשה שאין טבילה בזמנה מצוה).

ב. מבואר בגמרא שאם טבילה בזמנה מצוה, גם בספק יש לה לחוש בכל עת שמא עתה הוא זמן טבילתה, ומשום כך מצריכים אותה טבילות רבות, לצאת מידי ספק. ואפילו בספק ספקא, כגון ספק נפל הפילה ספק רוח הפילה, ספק אם היום הוא יום טבילתה אם לאו – טובלת בזמנה (עפ"י ראשונים לעיל יח: ועתורא"ש כאן).

ואפילו בטבילה שאינה אלא מדרבנן – כמו טבולת יום ארוך שלבית שמאי טעונה טבילה כדי לאכול בתרומה [ולהיכנס למקדש] משום הסח הדעת בשל אריכות הזמן שהיא טבול יום (ע' להלן עא וברש"י ועוד). ואף על פי שטועה זו לא תוכל לאכול בתרומה גם לאחר שתטבול, מפני הספק – כבר נקבע זמן טבילתה באותו יום ולא חילקו חכמים בדבר (עפ"י אגרות משה חו"מ נד, ג).

ג. יולדת שכלו ימי טוהר שלה, לדברי בית שמאי צריכה טבילה ולדברי בית הלל אינה צריכה. ישנה דעה [דלא כפרש"י וש"ר] שטובלת לאור ארבעים בזכר או אור שמונים לנקבה, ולא באור למ"א ופ"א (תורי"ד בשם ר"י בירבי מלכי צדק, ויישב בזה כמה קושיות שהקשו הראשונים בסוגיא).

ד. טבילת הזבה נעשית רק לאחר שבעה נקיים שספרה לפנינו, אבל ימים שאינם ספורים אפילו היו נקיים אינם עולים לה לחשבון, כדברי רבי עקיבא (להלן סט).

ה. זבה שטבלה ביום השביעי לספירתה, כדינה – אסור לה לשמש בו ביום, שמא תבוא לידי ספק, שאם תראה היום נמצא סותרת כל מנינה.

ו. ימי לידה שלא ראתה בהן, אינם עולים לספירת נקיים של זבה. והדבר שנוי במחלוקת תנאים ואמוראים (להלן לו). [וזה שלא אמרו זאת בגמרא כ'שמע מינה' – כי יתכן שתנא דברייתא מסופק בדין זה ולכך החמיר להצריך טבילות נוספות. תורי"ד. וע"ע רמב"ן].

דף ל

נח. מהו זמן יצירת הולד, שמאז המפלת טמאה לידה?

המפלת (שליה. רש"י. ועוזרו"א קיח,ו) ליום ארבעים (לטבילתה, שידוע שלא נתעברה מקודם. ערש"י) – אינה חוששת לולד. ביום מ"א – חוששת, ותשב לזכר ולנקבה ולגדה [כלומר יש לה לחוש לימי טומאה שבועיים כנקבה, ואין לה ימי טוהר כלל. ואם ראתה ביום ל"ד ללידתה ושוב ראתה ביום מ"א, חוששת שמא ילדה זכר וכשראתה ביום ל"ד היה זה דם טוהר ועתה ביום מ"א הוא תחילת נדתה הלכך מקולקלת היא עד מ"ח). רבי ישמעאל אומר: יום מ"א – תשב לזכר ולגדה (אבל נקבה אין יצירתה נשלמת עדיין). יום פ"א – תשב לזכר ולנקבה ולגדה. והלכה כחכמים, שכן סתם התנא כדבריהם.

א. מה שכתב בטור (יו"ד קצד) שהרמב"ן פסק כרבי ישמעאל – נוסחא מוטעית נזמנה לו (בית יוסף שם. והב"ח כתב להגיה 'הרמב"ם'. וכתבו אחרונים שגם זו נוסחה מוטעית, כי הרמב"ם פסק כחכמים. ע' פרישה וסולת למנחה בתוה"ש. וע"ע בפירוש אברבנאל תוריע).

ב. שימשה פעם אחת לפני מ"ג יום – הרי זה ודאי ולד (אבני נזר יו"ד שצח, ג עפ"י הרשב"א ב'תורת הבית' קפו:). ובחזון איש (קית, ה ד ז ט) צדד שכיון שלא הוחזקה עוברתה וגם אין ניכר עליו שהוא ולד [ולמעשה הורה שמואל (כה): שעד שישעיר אינו ודאי ולד] – יש להסתפק שמא רוח הפילה).

זמן יצירת הולד בבהמה – בבכורות כא.